

Lapin Kansa 26.10.2006

Tuliko uutta tietoa Lapin maakysymyksestä

Olin läsnä 24.10.06 oikeusministeriössä järjestetyssä tiedotustilaisuudessa, jossa Oulun ja Lapin yliopistojen tutkijoiden selvitykset Lapin maiden asuttamisesta.

Tutkijoiden yksiselitteinen sanoma näyttää olevan se, ettei ns. kollektiivista muut poissulkevaa oikeutta saamelaisilla ryhmänä ole ollut. Sen sijaan raportteja silmäillessäni huomasi, että poliittisen historian tukijoita olisi vielä tarvittu tekemään synteesi epäonnistuneeseen saamelaismääritelmään johtaneesta kehityksestä. Esimerkiksi nyt julkistetuissa raporteissa kokonaan on sivuutettu nykyiseen kiistaan johtanut poliittinen kehitys; aikaisemmin esiintynyt termi lap-

palainen on 1970-luvulta lähtien pyritty korvaamaan termillä "saamelainen". Nykyinen historian kirjoitus yleistää termit "finni", "lappalainen" ja "saamelainen" toistensa synonyymeiksi. Tämä on myös saamelaiskäräjien innokkaasti markkinoima näkemys. Mielestäni asia ei ole lainkaan näin yksiselitteinen, varsinkin kun se sivuaa saamelaispolitiikkaa ja maa-oikeuskysymyksiä.

Uusimmassa historian kirjoituksessa todetaan, että suomalaiset eivät ole lappalaisista vanhastaan käyttäneet termiä "saamelainen". Saamelainen termin käyttö osoittaa senkin, etteivät vanhat kansanrunotkaan tunne käsitettä. Saamelaiset ovat olleet suomalaisille kautta historian lappalaisia viime vuosikymmeniin asti, aivan kuin professori Jouko Vahtola osoittaa. Professori Vahtola on itse todennut, että suurporonhoito siirtyi lännestä Enontekiön kautta kohti pohjoista 1600-luvun puolivälin tietämillä.

Näille alueille minne suurporonhoito levittäytyi, asui ennestään historiallisiin lapinkyliin kuuluvaa kantaväestöä, jotka tuohon aikaan puhuivat lapin kieltä (= saamen kieltä). Tämä väestö on nyt suljettu alkuperäisyyden ulkopuolelle.

Kun 1600-luvulta aina 1940-luvulle asti tieteellisessä kirjallisuudessa on käytetty termiä lappalainen, niin sen korvaaminen termillä saamelainen vääristää historiaa tehden alkuperäisille lapinkylien osakkaille vääryyttä. Termi "saamelainen" on tullut varsin myöhään lainsäädäntöön (1973). Saamelaismääritelmän takaraja vuosiluku 1875 on selvä esimerkki tästä. Pidän tällaista termikikkailua todellisen alkuperäisväestön tietoisena syrjimisestä ja käsitteet on täsmennettävä todellisen oikeushistorian mukaisena.

Historiantutkijan on tavallaan kyettävä toimimaan samanaikaisesti sekä syyttäjän, että puolustusasianajajana. Historiantutkijan on ajoissa tunnistettava tällaiset ristiriidat. Toisaalta nyt voin kevein mielin todeta olleeni oikeassa, kun alun pitäen väittänyt, että historialliset oikeudet maahan, veteen ja elinkeinoihin koskevat pääosin muita kuin saamelaisia.

Nyt onkin aihe esittää aika tehdä puolueeton selvitys siitä keille nämä oikeudet todellisuudessa kuuluvat. Vasta sen jälkeen Suomi voi ratifioida alkuperäis- ja heimokansojen suojaksi tarkoitetun ILO-sopimuksen. Toivon että luottamus oikeusvaltioon saadaan vielä palautettua.

Jouni Kitti

Entinen pitkäaikainen saamelaisparlamentaarikko